

Emilia Bogacka

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

WSPÓŁCZESNY DORÓBEK ŚWIATOWYCH I POLSKICH BADAŃ PRZESTRZENNYCH ASPEKTÓW PRZESTĘPCZOŚCI*

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie współczesnego dorobku światowych i polskich badań przestrzennych aspektów przestępczości. W opracowaniu najpierw omówiono zagadnienia podejmowane w światowych i polskich pracach geografii przestępczości, przy szczególnym uwzględnieniu cech je wyróżniających. Następnie wskazano na różnice istniejące w zagranicznych i polskich badaniach nad przestrzennymi aspektami zjawiska przestępczości.

Słowa kluczowe: geografia przestępczości, aspekt przestrzenny, dorobek.

1. Wstęp

Celem opracowania jest przedstawienie światowego i polskiego dorobku badania przestrzennych aspektów przestępczości. Zagadnienie przestępczości podejmowane jest przez badaczy różnych dyscyplin naukowych, ale przede wszystkim przez ekonomistów, geografów, kryminologów i socjologów. Przestrzenny aspekt badań jest jednak najbardziej charakterystyczny dla geografii, w związku z tym w pracy skupiono się na dorobku badań geografów. Opracowanie, mające charakter przeglądu, objęło wybrane światowe i polskie prace opublikowane współcześnie, a mianowicie od roku 2000.

W geografii społecznej można wyróżnić jako subdyscyplinę geografii przestępczości. Zarówno na świecie, jak i w Polsce wzrost zainteresowania tą dyscypliną naukową nastąpił pod koniec lat 70. XX wieku, kiedy zapoczątkowano między innymi badania natężenia i czynników przestępczości w układzie miast i regionów¹.

---

* Praca naukowa finansowana ze środków budżetowych na naukę w latach 2010-2012 jako projekt badawczy nr N N306 009239.

¹ J. Lowman, *Conceptual issues in the geography of crime: Toward a geography of social control*, „Annals of the Association of American Geographers” 1986, no. 76; Z. Chojnicki, *Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1999.

Według Maika² i Czyż³ w geografii przestępczości można wyróżnić dwa kierunki. Pierwszy wykorzystuje „obiektywne” badania oparte na oficjalnych statystykach różnego rodzaju przestępstw. Są to przede wszystkim analizy zróżnicowania i dynamiki zjawiska przestępczości w regionach oraz miastach, a także identyfikacja miejsc szczególnie zagrożonych przestępczością. Drugi kierunek obejmuje badania nad postrzeganiem przestępczości i strachem przed nią, a więc opiera się na „subiektywnych” wskaźnikach.

2. Światowy dorobek badania przestrzennych aspektów przestępczości

Dorobek światowej geografii przestępczości jest pokaźny. Prace podejmujące zagadnienie przestępczości wyróżniają się przede wszystkim: 1) rozbudowanymi podstawami teoretycznymi – autorzy na wstępie dokonują przeglądu literatury i w swoich badaniach odnoszą się do kryminologicznych i socjologicznych teorii wykorzystywanych w geografii przestępczości: teorii społecznej dezorganizacji⁴, teorii działań rutynowych⁵ i teorii racjonalnego wyboru⁶; 2) szczegółowością danych statystycznych – autorzy operują danymi statystycznymi dotyczącymi przestępczości i zjawisk społeczno-ekonomicznych w podziale na małe jednostki przestrzenne, nawet w obrębie danego miasta; w badaniach wykorzystuje się również geokodowane przez policję dane⁷, z precyzyjnym adresem popełnienia przestępstwa; 3) wykorzystaniem zaawansowanych metod matematyczno-statystycznych – m.in. regresji liniowej, statystyki I-Morana i Getisa-Orda⁸, regresji liniowej⁹, regresji ujemnej dwumiano-

---

² W. Maik, *Socio-spatial analysis of crime and delinquency. A case study of Toruń*, [w:] B. Gałczyńska, G. Węclawowicz (ed.), *Urban and regional issues in geographical research in Poland and Italy. Proceedings of the Seventh Polish-Italian Geographical Seminar*, Conference Papers no. 24, IGiPZ PAN, Warszawa 1995.

³ T. Czyż, *Issues in Social Geography*, [w:] Z. Chojnicki (ed.), *Contemporary Problems of Polish Geography*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1996.

⁴ M. Andresen, *Crime measures and the spatial analysis of criminal activity*, „British Journal of Criminology” 2006, no. 46; V. Ceccato, D. Oberwittler, *Comparing spatial patterns of robbery: Evidence from a Western and an Eastern European city*, „Cities” 2008, no. 25.

⁵ V. Ceccato, R. Haining, *Crime in border regions: The Scandinavian case of Öresund, 1998-2001*, „Annals of the Association of American Geographers” 2004, no. 94; M. Andresen, wyd. cyt.; K. Harries, *Extreme spatial variations in crime density in Baltimore County, MD*, „Geoforum” 2006, no. 37; V. Ceccato, D. Oberwittler, wyd. cyt.

⁶ W. Ackerman, A. Murray, *Assesing spatial patterns of crime in Lima, Ohio*, „Cities” 2004, no. 21; V. Ceccato, R. Haining, *Crime in border...*

⁷ V. Ceccato, D. Oberwittler, wyd. cyt.

⁸ V. Ceccato, R. Haining, P. Signoretta, *Exploring offence statistics in Stockholm City using spatial analysis tools*, „Annals of the Association of American Geographers” 2002, no. 92.

⁹ V. Ceccato, *Expressive Crimes in post-socialist states of Estonia, Latvia and Lithuania*, „Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention” 2008, no. 9; J. Malczewski, A. Poetz,

wej, metody najmniejszych kwadratów¹⁰, analizy korelacji, metody najmniejszych kwadratów¹¹, lokalnych wskaźników zależności przestrzennej¹²; 4) wykorzystaniem technik GIS – autorzy w swoich pracach wykorzystują techniki GIS do konstrukcji map celem przedstawienia nie tylko rozmieszczenia i natężenia przestępstw w przestrzeni, ale również wyników przeprowadzonych analiz matematyczno-statystycznych, co ułatwia czytelnikowi odbiór i stanowi istotne wzbogacenie prac. Charakterystyka wybranych prac uznanych za reprezentatywne dla światowego dorobku geografii przestępczości została przedstawiona w tab. 1.

Zagraniczne badania przestrzennych aspektów przestępczości skupiają się nie tylko na obszarach zurbanizowanych, które są szczególnym miejscem koncentracji przestępczości, ale także na obszarach wiejskich. Dotyczą również międzynarodowych porównań zjawiska przestępczości w układzie regionalnym kilku państw, obszarów transgranicznych oraz miast położonych w państwach o różnych systemach politycznych.

Często prace koncentrują się na wyróżnieniu czynników przestępczości na danym obszarze. Andresen¹³ koreluje wezwania policji w Vancouver z danymi dotyczącymi szacunkowej liczby ludności przebywającej w danej jednostce o powierzchni 1 km² w danym momencie (*ambient population*), dowodząc, że to wysoka gęstość zaludnienia jest głównym czynnikiem przestępczości. Z kolei Wang i Minor¹⁴ wskazują na pozytywny związek przestępczości z bezrobociem, przy czym podkreślają, że jest on większy w przypadku przestępstw na mieniu niż przeciwko życiu i zdrowiu.

Praca Ceccato i in.¹⁵, dotycząca przestrzennego zróżnicowania włamań, kradzieży i wandalizmu w Sztokholmie, odwołuje się do badań przeprowadzonych na początku lat 80. XX wieku. Od tego czasu, mimo „umiędzynarodowienia” miasta, które w rezultacie doprowadziło do procesu segregacji, przestrzenny rozkład analizowanych przestępstw nie uległ większej zmianie. Największe natężenie przestępczości nadal występuje w administracyjnym, rozrywkowym i kulturalnym centrum miasta, ale pojawiły się również obszary koncentracji przestępczości w innych częściach miasta, gdzie skupiają się problemy społeczne. Dotyczy to szczególnie włamań, do których dochodzi najczęściej w ubogich dzielnicach miasta, dla których charaktery-

---

Residential burglaries and neighborhood socioeconomic context in London, Ontario: Global and local regression analysis, „The Professional Geographer” 2005, no. 57.

¹⁰ V. Ceccato, R. Haining, *Short and medium term dynamics and their influence on acquisitive crime rates in the transition states of Estonia, Latvia and Lithuania*, „Applied Spatial Analysis” 2008, no. 1.

¹¹ M. Andresen, wyd. cyt.

¹² G. Lane, D. Sui, *Geographies of identity theft in the U.S.: Understanding spatial and demographic patterns, 2002-2006*, „GeoJournal” 2010, no. 75.

¹³ M. Andresen, wyd. cyt.

¹⁴ F. Wang, W. Minor, *Where the jobs are: Employment access and crime patterns in Cleveland*, „Annals of the Association of American Geographers” 2002, no. 92.

¹⁵ V. Ceccato, R. Haining, P. Signoretta, wyd. cyt.

Tabela 1. Charakterystyka wybranych prac światowej geografii przestępczości

Autor [rok]	Poziom analizy	Kategorie przestępstw	Zakres czasowy	Przestępstwa			Poczucie bezpieczeństwa
				liczba	natężenie	dynamika	
Ceccato i in. [2002]	Sztokholm	włamanie, kradzież, wandalizm	1998	0	x	0	0
Wang, Minor [2002]	Cleveland	zabójstwo, gwałt, napaść, kradzież, włamanie, narkotykowe,	1989	0	x	0	0
Ackerman, Murray [2004]	Lima (Ohio, USA)	przestępstwa na mieniu i na zdrowiu	1976-2001	x	x	x	0
Ceccato, Haining [2004]	Dania, Szwecja	kradzież, wandalizm, molestowanie, włamanie, narkotykowe, napaść, przemoc domowa, oszustwo	1998-2001	x	0	x	0
Malczewski, Poetz [2005]	London (Ontario, Kanada)	włamanie	1998-2001	x	0	0	0
Andresen [2006]	Vancouver	kradzież samochodu, włamanie, przestępstwa na życiu i zdrowiu	1996	x	x	0	0
Harries [2006]	Baltimore County (Maryland, USA)	ogółem	2000	x	x	0	0
Ceccato [2008]	Estonia, Litwa, Lotwa	zabójstwo, napaść, wandalizm	1993-2000	0	x	0	x
Ceccato, Haining [2008]	Estonia, Litwa, Lotwa	kradzież, kradzież z samochodu, rozbój, narkotykowe	1993-2000	x	x	x	0
Ceccato, Oberwittler [2008]	Estonia (Tallinn), Niemcy (Kolonia)	kradzież	1999-2000 (Kolonia), 2004-2005 (Tallinn)	x	x	0	0
Kerry i in. [2010]	Estonia, Litwa, Lotwa	kradzież samochodu	2000	0	x	0	0
Lane, Sui [2010]	USA	kradzież tożsamości	2002-2006	x	x	x	0

x – występowanie; 0 – brak występowania.

Źródło: opracowanie własne.

styczna jest zabudowa wielorodzinna zamieszkiwana przez ludność napływową. Z kolei z badań Malczewskiego i Poetza¹⁶ wynika, że włamania mają miejsce najczęściej w obszarach o zabudowie wielorodzinnej, ale w dzielnicach o wysokich wartościach nieruchomości. Sprzeczne wyniki są stosunkowo częste w geografii przestępczości, a rozbieżności te wynikają z wielkości i specyfiki obszarów badań.

Na uwagę zasługuje praca Ackermana i Murraya¹⁷, w której została dokonana analiza przestępczości w małym mieście o wysokim natężeniu zjawiska, w trzech skalach: makro, mezo i mikro, w celu opracowania strategii prewencji przestępczości. Skala makro ma na celu wyróżnienie obszarów problemowych, mezo – ich analizę jakościową, a mikro określa związki przestępczości ze strukturą społeczno-ekonomiczną obszaru. Podobny charakter ma praca Harriesa¹⁸, ale dotyczy obszaru wiejskiego.

W kręgu zainteresowań zagranicznych geografów są również stosunkowo nowe rodzaje czynów przestępczych, a mianowicie przestępstwa urzędnicze (*white-collar crime*), jak np. kradzież tożsamości¹⁹.

Jak już wcześniej wspomniano, prace często obejmują swoim zakresem przestrzennym więcej niż jedno państwo. Próbę wyjaśnienia wzrostu liczby przestępstw w postsocjalistycznych krajach: Estonii, Litwie i Łotwie podejmują Ceccato²⁰ oraz Ceccato i Haining²¹. W pierwszej pracy wykazano zdecydowany związek negatywnych zmian społecznych powstałych w wyniku transformacji, objawiających się szczególnie wzrostem wskaźnika rozwodów, a także zmianami w strukturze społecznej (udział obcokrajowców i młodych mężczyzn w populacji) z przestępstwami przeciwko życiu i zdrowiu. Druga praca, dotycząca przede wszystkim przestępstw przeciwko mieniu, także wskazuje na ważną rolę zmian społecznych. W obydwu publikacjach podkreśla się, że przestępczość koncentruje się na obszarach zurbanizowanych. Z kolei Ceccato i Haining²² wykazują, że budowa mostu w Öresund, transgranicznym regionie obejmującym Danię i Szwecję, zwiększyła jedynie mobilność, ale nie miała wpływu na zmiany liczby przestępstw. Otwarcie mostu ułatwiło jednak popełnianie niektórych przestępstw, tj. przemytu i handlu ludźmi. Praca Ceccato i Oberwittlera²³ wykazała, że struktura przestrzenna kradzieży w dwóch miastach, różniących się pod względem kontekstu politycznego, kulturowego i społeczno-ekonomicznego: wschodnioeuropejskim postsocjalistycznym Tallinie i zachodnioeuropejskiej kapitalistycznej Kolonii, jest taka sama. Do kradzieży dochodzi najczęściej w centrum miasta, a także w najgęściej zaludnionych dzielnicach znajdujących się

¹⁶ J. Malczewski, A. Poetz, wyd. cyt.

¹⁷ W. Ackerman, A. Murray, wyd. cyt.

¹⁸ K. Harries, wyd. cyt.

¹⁹ G. Lane, D. Sui, wyd. cyt.

²⁰ V. Ceccato, wyd. cyt.

²¹ V. Ceccato, R. Haining, *Short and medium...*

²² V. Ceccato, R. Haining, *Crime in border regions...*

²³ V. Ceccato, D. Oberwittler, wyd. cyt.

poza centrum lub w miejscach publicznych (stacje kolejowe, drogi), przy czym we wszystkich miejscach przestępstwa są popełniane częściej w ciągu dnia. Z kolei Kerry i in.²⁴ w swojej pracy, dotyczącej kradzieży samochodów w państwach bałtyckich: Estonii, Litwie i Łotwie, dokonują przeglądu analiz geostatystycznych, które mogą być wykorzystywane w badaniach zjawiska przestępczości. Porównywanie przestępczości między państwami ma jednak wiele istotnych ograniczeń²⁵ i z tego powodu powinno się unikać porównywania danych statystycznych o przestępczości między państwami, gdyż ograniczenia te w znacznym stopniu uniemożliwiają wiarygodne analizy i interpretacje wyników.

3. Polski dorobek badania przestrzennych aspektów przestępczości

W polskich pracach podejmujących zagadnienie przestępczości, podobnie jak w całej geografii społecznej, przeważa pierwiastek faktograficzny, co jest charakterystyczne dla młodych dziedzin naukowych²⁶. Jak stwierdza Czyż²⁷, geografia przestępczości jest niedoceniana przez współczesnych polskich geografów społecznych, a co więcej, zaawansowanie badań nie jest proporcjonalne do wagi społecznej problemu.

Na współczesny dorobek polskiej geografii przestępczości składają się przede wszystkim publikacje dotyczące obszarów miejskich, szczególnie dużych miast Polski (tab. 2). Zjawisko przestępczości jest najczęściej przedstawiane za pomocą liczby przestępstw oraz wskaźnika natężenia, rzadziej natomiast za pomocą wskaźnika dynamiki, co wskazuje na statyczny charakter badań. Brakuje opracowań wykorzystujących zaawansowane metody matematyczno-statystyczne. Wyjątkiem są badania Mordwy²⁸ i Bogackiej²⁹, w których wykorzystywana jest odpowiednio taksonomia wrocławska i analiza regresji wielokrotnej.

---

²⁴ R. Kerry, P. Gooaverts, R. Haining, V. Ceccato, *Applying geostatistical analysis to crime data: Car-related thefts in the Baltic States*, „Geographical Analysis” 2010, no. 42.

²⁵ *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics – 2006*, WODC, The Hague 2006.

²⁶ A. Lisowski, *Stan i perspektywy rozwoju geografii społecznej w Polsce*, [w:] S. Liszewski, J. Łoboda, W. Maik (red.), *Stan i perspektywy rozwoju geografii w Polsce*, Wydawnictwo Uczelniane WSG, Bydgoszcz 2008.

²⁷ Czyż T., *Główne problemy badawcze polskiej geografii społeczno-ekonomicznej i ich ewolucja*, [w:] Z. Chojnicki (red.), *Geografia wobec problemów teraźniejszości i przyszłości*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2004.

²⁸ S. Mordwa, *Przestępczość w dużych miastach w Polsce (na przykładzie Łodzi)*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni. Konwersatorium wiedzy o mieście*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2003.

²⁹ E. Bogacka, *Poziom i czynniki przestępczości w układzie regionalnym Polski*, „Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, Seria Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2009, nr 8.

Tabela 2. Charakterystyka wybranych prac polskiej geografii przestępczości

Autor [rok]	Poziom analizy	Kategorie przestępstw	Zakres czasowy	Przestępstwa			Poczucie bezpieczeństwa
				liczba	natężenie	dynamika	
Guzik [2000]	Kraków	gwałt, zabójstwo, rozbój i pobicie, kradzież, włamanie, czyn chuligański	1997-1998	0	0	0	x
Szymańska, Pappelbon [2001]	Ostróda	kradzież, rozbój, włamanie, uszkodzenie mienia	1995-1998	x	x	x	o
Wendt [2001]	Gdańsk	zabójstwo, gwałt, kradzież, włamanie, rozbój, narkotykowe	1998	x	x	x	o
Gronowski [2003]	woj. małopolskie	kradzież, włamanie, rozbój	2000	x	x	o	o
Marcinčzak, Siejkowska [2003]	Łódź	ogółem	2002	o	o	o	x
Mordwa [2003]	Łódź	kryminalne, gospodarcze, drogowe	1999-2002	x	x	o	x
Dolata, Kotus [2004]	Poznań	kradzież, włamanie, rozbój, pobicie	2003	x	o	o	x
Bajerski [2006]	Poznań	ogółem	2002	x	x	o	o
Dolata, Kotus [2006]	Poznań	kradzież, włamanie, rozbój, pobicie	2003	x	x	o	x
Weltrowska-Jęch [2007]	miasta Polski pow. 100 tys.	ogółem	1989-2005	x	x	o	o
Bogacka [2009a]	Poznań	kradzież, kradzież z włamaniem, rozbój, uszkodzenie ciała i pobicie	2000-2006	x	x	x	x
Bogacka [2009b]	województwa Polski	ogółem	2002-2007	x	x	x	o

x – występowanie; o – brak występowania.

Źródło: opracowanie własne.

Część prac jedynie w ogólnym zarysie przedstawia problem przestępczości w Polsce. Praca Mordwy³⁰ przedstawia typologię dużych miast ze względu na poziom przestępczości, a opracowanie Weltrowskiej-Jęch³¹ – negatywny wpływ globalizacji na poziom przestępczości w miastach. Z kolei Bogacka³² prezentuje zjawisko w układzie regionalnym i wskazuje na jego związek z poziomem urbanizacji, gęstością zaludnienia, poziomem zamożności oraz bezrobociem. Gronowski³³ w swojej pracy wykazuje brak istotnych relacji przestrzennych między poziomem przestępczości a poziomem bezrobocia w województwie małopolskim.

Z kolei Szymańska i Pappelbon³⁴, Wendt³⁵ i Bajerski³⁶ w swoich pracach analizują występowanie zjawiska przestępczości w strukturze przestrzennej miasta i wykazują spadek wskaźnika przestępczości wraz z oddalaniem się od centrum miasta oraz związek natężenia przestępczości z typem zabudowy. Tereny o większym natężeniu to administracyjne, handlowe, komunikacyjne i rozrywkowe centrum oraz obszar przemysłowo-mieszkaniowy o niskim standardzie technicznym w Ostródzie³⁷, obszary centrum handlowego i rozrywkowego oraz tereny przemysłowe w Gdańsku³⁸ oraz ścisłe centrum i zaniedbana zabudowy kamieniczna w Poznaniu³⁹, a o mniejszym natężeniu (we wszystkich miastach) – obszary zabudowy jednorodzinnej.

Ważne miejsce w dorobku polskiej geografii przestępczości zajmują prace dotyczące postrzegania przestępczości przez mieszkańców miast⁴⁰. Z przeprowadzonych badań wynika, że poczucie bezpieczeństwa jest uzależnione od pory dnia – ludzie

³⁰ S. Mordwa, wyd. cyt.

³¹ J. Weltrowska-Jęch, *Globalisation and Crime in Cities*, [w:] Yan X., Xue D. (red.), *Urban Development, Planning and Governance in Globalization*, Sun Yat-Sen University Press, 2007.

³² E. Bogacka, *Poziom i czynniki...*

³³ P. Gronowski, *Geographical Differentiation of the crime rate and the level of unemployment in the Małopolskie voivodship*, „Prace Geograficzne” 2003, nr 112.

³⁴ D. Szymańska, J. Pappelbon, *Przestępczość w przestrzeni miejskiej na przykładzie miasta powiatowego Ostróda*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Miasto postsocjalistyczne-organizacja przestrzeni miejskiej i jej przemiany. Konwersatorium wiedzy o mieście*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2001.

³⁵ J. Wendt, *Przestrzenne zróżnicowanie przestępczości w Gdańsku*, [w:] I. Łęcka (red.), *Geografia różnorodności, różnorodność w geografii*, Wydawnictwo Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa 2001.

³⁶ A. Bajerski, *Zróżnicowanie przestrzenne przestępczości w Poznaniu*, [w:] J. Ślodziak, R. Klimmek (red.), *Przemiany przestrzeni miast i stref podmiejskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006.

³⁷ D. Szymańska, J. Pappelbon, wyd. cyt.

³⁸ J. Wendt, wyd. cyt.

³⁹ A. Bajerski, wyd. cyt.

⁴⁰ R. Guzik, *Przestrzenny obraz przestępczości w prasie krakowskiej*, „Prace Geograficzne” 2000, nr 106; S. Marcińczak, A. Siejkowska, *Percepcja miejsc niebezpiecznych w Łodzi*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni. Konwersatorium wiedzy o mieście*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2003; M. Dolata, J. Kotus, *Społeczne naznaczanie obszarów miasta*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Zróżnicowanie warunków życia ludności w mieście. Konwersatorium wiedzy o mieście*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2004; M. Dolata, J. Kotus, *Social production of urban space – A case study of ‘Bad’ areas in Poznań*, „Geographia Polonica” 2006, no. 79; E. Bogacka, *Przestęp-*

czują się bezpieczniej w ciągu dnia⁴¹. Także odległość od miejsca zamieszkania ma znaczenie, gdyż poczucie bezpieczeństwa jest większe w pobliżu domu i w miejscach publicznych⁴². Za miejsca bezpieczne uważane są także obszary zabudowy jednorodzinnej⁴³. Głównymi źródłami opinii o miejscach niebezpiecznych są informacje z prasy i telewizji oraz opinia znajomych; należy podkreślić również stereotypowość opinii o miejscach niebezpiecznych⁴⁴. Rola prasy w kształtowaniu wyobrażeń ludzi o rozmieszczeniu przestępczości została szczegółowo omówiona w pracach Guzika⁴⁵ i Bogackiej⁴⁶.

4. Podsumowanie

Przedstawienie współczesnego dorobku światowych i polskich badań przestrzennych aspektów przestępczości pozwala na dokonanie porównań. Zarówno światowa, jak i polska geografia przestępczości zaczęły się rozwijać w tym samym czasie, czyli w latach 70. XX wieku. Studia literatury umożliwiają jednak wykazanie istotnych różnic w ich współczesnym dorobku, dotyczących zwłaszcza kierunków podejmowanych badań, szczegółowości dostępnych danych statystycznych, zakresu przestrzennego badań, wykorzystania metod matematyczno-statystycznych oraz technik GIS.

Biorąc pod uwagę wyróżnione we wstępie kierunki badań geografii przestępczości, należy stwierdzić, że prace polskiej geografii przestępczości obejmują obydwie wyróżnione kierunki, podczas gdy światowe koncentrują się w znaczącej większości na pierwszym, wykorzystującym oficjalne statystyki przestępczości. Nie należy jednak zapominać, że przestępczość jest przede wszystkim ważnym problemem społecznym, istotnie wpływającym na poziom i jakość życia ludności, dlatego w badaniach geografii przestępczości nie powinno się pomijać wyobrażeń mieszkańców na jej temat.

Istotne znaczenie w rozwoju geografii przestępczości ma możliwość uzyskania odpowiednich danych statystycznych. Dysponowanie szczegółowymi danymi precyzującymi miejsce popełnienia przestępstwa, do których dostęp posiadają zagraniczni autorzy, pozwala na wyróżnienie w przestrzeni miejsc najbardziej zagro-

---

czość w Poznaniu, „Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, Seria Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2009a, nr 6.

⁴¹ M. Dolata, J. Kotus, *Społeczne naznaczanie...*; M. Dolata, J. Kotus, *Social production...*; S. Marcińczak, A. Siejkowska, wyd. cyt.

⁴² M. Dolata, J. Kotus, *Społeczne naznaczanie...*; M. Dolata, J. Kotus, *Social production...*; E. Bogacka, *Przestępczość...*

⁴³ E. Bogacka, *Przestępczość...*

⁴⁴ R. Guzik, wyd. cyt.; M. Dolata, J. Kotus, *Społeczne naznaczanie...*; M. Dolata, J. Kotus, *Social production*.

⁴⁵ R. Guzik, wyd. cyt.

⁴⁶ E. Bogacka, *Przestępczość...*

zonych przestępczością, a nie jedynie dzielnic o wysokim natężeniu przestępczości, jak w przypadku większości polskich prac. Szczegółowość dostępnych danych statystycznych w zasadzie warunkuje istnienie pozostałych różnic w dorobku światowej i polskiej geografii przestępczości.

Zakres przestrzenny zagranicznych prac jest znacznie obszerniejszy niż polskich. Rodzime prace skupiają się tylko i wyłącznie na Polsce, podczas gdy zagraniczne zakresem przestrzennym nierzadko wychodzą poza granice krajów. Polskie badania w przeważającym stopniu dotyczą dużych miast (w większości jedynie w podziale na dzielnice), a zagraniczne także małych miast, obszarów wiejskich oraz obszarów o różnych skalach przestrzennych położonych w więcej niż jednym państwie.

Kolejną różnicą jest sposób analizowania danych statystycznych o przestępczości. Zdecydowana większość polskich autorów w swoich pracach analizuje zjawisko tylko za pomocą liczby, wskaźnika natężenia i wskaźnika dynamiki przestępstw. Stosowanie zaawansowanych metod matematyczno-statystycznych jest znikome. Z kolei zagraniczni autorzy, dzięki szczegółowym danym statystycznym, w swoich pracach chętnie wykorzystują metody matematyczno-statystyczne. Z jednej strony stanowi to istotne wzbogacenie prac, z drugiej zaś opisy kolejnych etapów obliczeń i używane słownictwo matematyczne utrudniają czytelnikowi odbiór wyników analiz.

Na uwagę zasługuje również wykorzystanie w zagranicznych pracach technik GIS. Konstrukcję map umożliwiają szczegółowe dane statystyczne, uzyskiwane przez geokodowanie miejsc popełnienia przestępstwa przez policję, co znacznie ułatwia modelowanie przestrzenne danych. Ważnym elementem prac są także mapy przedstawiające wyniki analiz matematyczno-statystycznych, ułatwiające zrozumienie otrzymanych rezultatów.

Literatura

- Ackerman W., Murray A., *Assesing spatial patterns of crime in Lima, Ohio*, „Cities” 2004, no. 21.
- Andresen M., *Crime measures and the spatial analysis of criminal activity*, „British Journal of Criminology” 2006, no. 46.
- Bajerski A., *Zróżnicowanie przestrzenne przestępczości w Poznaniu*, [w:] J. Słodczyk, R. Klimek (red.), *Przemiany przestrzeni miast i stref podmiejskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006.
- Bogacka E., *Przestępczość w Poznaniu*, „Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, Seria Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2009a, nr 6.
- Bogacka E., *Poziom i czynniki przestępczości w układzie regionalnym Polski*, „Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, Seria Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2009b, nr 8.
- Ceccato V., *Expressive crimes in post-socialist states of Estonia, Latvia and Lithuania*, „Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention” 2008, no. 9.
- Ceccato V., Haining R., *Crime in border regions: The Scandinavian case of Öresund, 1998-2001*, „Annals of the Association of American Geographers” 2004, no. 94.
- Ceccato V., Haining R., *Short and medium term dynamics and their influence on acquisitive crime rates in the transition states of Estonia, Latvia and Lithuania*, „Applied Spatial Analysis” 2008, no. 1.

- Ceccato V., Haining R., Signoretta P., *Exploring offence statistics in Stockholm City using spatial analysis tools*, „Annals of the Association of American Geographers” 2002, no. 92.
- Ceccato V., Oberwittler D., *Comparing spatial patterns of robbery: Evidence from a Western and an Eastern European city*, „Cities” 2008, no. 25.
- Chojnicki Z., *Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1999.
- Czyż T., *Issues in Social Geography*, [w:] Z. Chojnicki (ed.), *Contemporary Problems of Polish Geography*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1996.
- Czyż T., *Główne problemy badawcze polskiej geografii społeczno-ekonomicznej i ich ewolucja*, [w:] Z. Chojnicki (red.), *Geografia wobec problemów teraźniejszości i przyszłości*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2004.
- Dolata M., Kotus J., *Społeczne naznaczanie obszarów miasta*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Zróżnicowanie warunków życia ludności w mieście. Konwersatorium wiedzy o mieście*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2004.
- Dolata M., Kotus J., *Social production of urban space – A case study of ‘bad’ areas in Poznań*, „Geographia Polonica” 2006, no. 79.
- European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics – 2006*, WODC, The Hague 2006.
- Guzik R., *Przestrzenny obraz przestępczości w prasie krakowskiej*, „Prace Geograficzne” 2000, nr 106.
- Gronowski P., *Geographical differentiation of the crime rate and the level of unemployment in the Małopolskie voivodship*, „Prace Geograficzne” 2003, nr 112.
- Harries K., *Extreme spatial variations in crime density in Baltimore County, MD*, „Geoforum” 2006, no. 37.
- Kerry R., Gooaverts P., Haining R., Ceccato V., *Applying geostatistical analysis to crime data: Car-related thefts in the Baltic States*, „Geographical Analysis” 2010, no. 42.
- Lane G., Sui D., *Geographies of identity theft in the U.S.: Understanding spatial and demographic patterns, 2002-2006*, „GeoJournal” 2010, no. 75.
- Lisowski A., *Stan i perspektywy rozwoju geografii społecznej w Polsce*, [w:] S. Liszewski, J. Łoboda, W. Maik (red.), *Stan i perspektywy rozwoju geografii w Polsce*, Wydawnictwo Uczelniane WSG, Bydgoszcz 2008.
- Lowman J., *Conceptual issues in the geography of crime: Toward a geography of social control*, „Annals of the Association of American Geographers” 1986, no. 76.
- Maik W., *Socio-spatial analysis of crime and delinquency. A case study of Toruń*, [w:] B. Gałczyńska, G. Węclawowicz (ed.), *Urban and regional issues in geographical research in Poland and Italy. Proceedings of the Seventh Polish-Italian Geographical Seminar*, Conference Papers no. 24, IGIPIZ PAN, Warszawa 1995.
- Malczewski J., Poetz A., *Residential burglaries and neighborhood socioeconomic context in London, Ontario: Global and local regression analysis*, „The Professional Geographer” 2005, no. 57.
- Marcińczak S., Siejkowska A., *Percepcja miejsc niebezpiecznych w Łodzi*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni. Konwersatorium wiedzy o mieście*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2003.
- Mordwa S., *Przestępczość w dużych miastach w Polsce (na przykładzie Łodzi)*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni. Konwersatorium wiedzy o mieście*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2003.
- Szymańska D., Pappelbon J., *Przestępczość w przestrzeni miejskiej na przykładzie miasta powiatowego Ostróda*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Miasto postsocjalistyczne – organizacja przestrzeni miejskiej i jej przemiany. Konwersatorium wiedzy o mieście*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2001.
- Wang F., Minor W., *Where the jobs are: Employment access and crime patterns in Cleveland*, „Annals of the Association of American Geographers” 2002, no. 92.

Wendt J., *Przestrzenne zróżnicowanie przestępczości w Gdańsku*, [w:] I. Łęcka (red.), *Geografia różnorodności, różnorodność w geografii*, Wydawnictwo Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa 2001.

Weltrowska-Jęch J., *Globalisation and Crime in Cities*, [w:] X. Yan, D. Xue (ed.), *Urban Development, Planning and Governance in Globalization*, Sun Yat-Sen University Press, 2007.

CONTEMPORARY ACHIEVEMENTS OF THE WORLD AND POLISH RESEARCH OF THE SPATIAL ASPECTS OF CRIME

Summary: The aim of the article is to present contemporary achievements of the world and Polish research of the spatial aspects of crime. First the paper discusses the issues undertaken in the world and Polish research of crime geography, taking into consideration their features. Then it shows the differences between the world and Polish research of the spatial aspects of crime.